

GRENSWACHTER IN HET TUSSEN RUIM

Een beklemd lichaam in een choreografie van werkwoorden

M²

Malou van der Molen

Beginnen

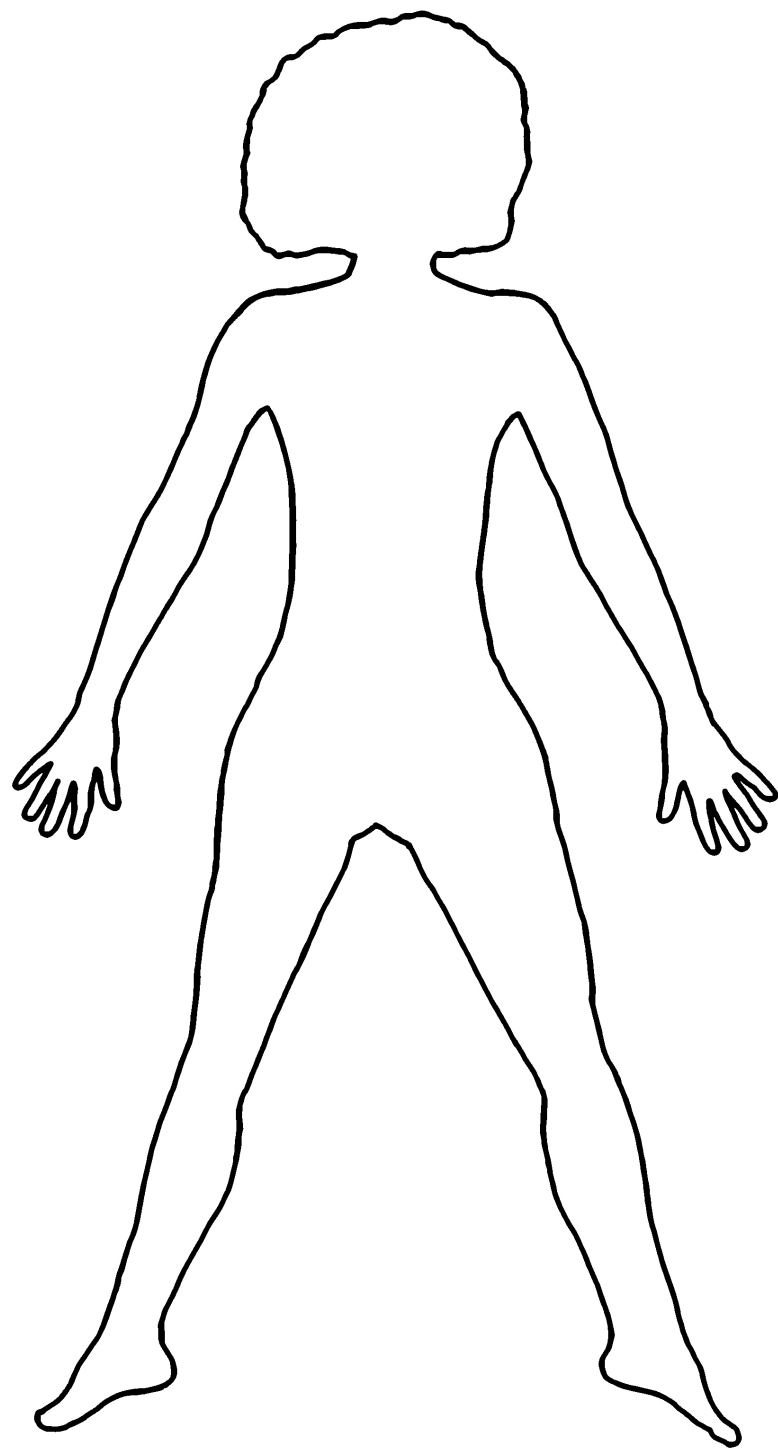
Ik pas en meet de lagen stof
op mijn huid en mijn gedachten
ingezwachteld
in een maatpak zonder gaten
waarin ik wurm en worstel

tot we

strak gespannen staan
slijten bij de draden
scheuren bij de naden
breken

en terugkeren

in de zwaarte van de aarde
waar de vinger glijdt en tijd uitspreidt
over gestolde hobbelige vlaktes
de huid tot eelt verhard
en verwonderd wordt achtergelaten

Ontleden

Voor je ligt een lichaam, in een spagaat van woorden. De uitgestrekte spieren reiken via de contouren van de huid naar de ontrafeling van gescheurde naden, waar wiebelende benen en rusteloze vingers zich een weg doorheen hebben gebaand.

Mijn lichaam is de dienaar die dit verhaal handen en voeten geeft. Soms laat het lichaam zelf van zich horen, via de gaten in mijn maillot, de gebroken garens onder mijn oksel en de scheef gesleten zolen van mijn schoen. En soms is het mijn geest die besluit dat het wel een knoopje losser mag of een maatje meer mag zijn.

Ingewikkeld in gedachten, struikel ik naar een verlossing, een ontknoping. Onderweg vind ik verloren lichaamsdelen terug in te nauwe broekspijpen en doodlopende mouwen. Ik draai rondjes om mijn as tot ik neerval. Met de neus op de feiten gedrukt wacht ik tot het donker wordt en ik alleen maar op de tast verder kan. Waar mijn vinger mij leidt naar de verwondering op de vierkante meter.

Dat er naast het denken ook nog lichaam bestaat, dat beweegt en voelt en onbewust zijn wegen volgt. Open deze thesis in tijden dat je het vergeet maar ook als je wilt vergeten. Want zonder deze vleselijke materie zijn we nergens.

Maattabel

Datum: 11-02-2013	Mijn lichaams- maten	Tabel- maten	Verschil
Naam: malou			
1. Bovenwijdte	88	88	0
2. Taillewijdte	71,5	70	+1,5
3. Heupwijdte	96	94	+2
4. Borstdiepte	25	30	-5
5. Lengte voorpand	19	-	-
6. Lengte rugpand	42	42	0
7. Rugbreedte	37	35,5	+1,5
8. Schouderbreedte	13,5	12	+1,5
9. Mouwlengte	54	60	-6
10. Bovenarmwijdte	26,5	28	-1,5
11. Polswijdte	15	-	-
12. Halswijdte	43	36	+7
13. Roklengte	58	-	-
14. Lichaamslengte	171	-	-

Passen

Uitrafelen

Mijn lichaam heeft net als bijna elk ander lichaam een hoofd, nek, romp, armen, benen, handen en voeten, een kruin met haren als voelsprietten, een nek die vragend buigt of mijn ogen laat afwenden voor gruwelen, schouders, die door het zeulen met zware tassen scheef zijn gegroeid, scharnieren en spieren die ervoor zorgen dat ik kracht heb en buigingen kan maken en interactief kan zijn met mijn omgeving. Mijn lichaam heeft vingers die praten en doen tegelijkertijd, ze duwen, grijpen en trekken soms aan het kortste eind, ellebogen die stoten, knieën die buigen en tenen die krommen door te kleine schoenen en longen die soms in de verdrukking zijn en ik kortademig word. Om dit alles bij elkaar te houden, omsluit mijn lichaam zich met een huid vol zenuwbanen. In deze contour probeer ik de wereld af te tasten. Maar mijn contour zit verstopt onder lagen stof, is strak bekneld of ingekapseld afgesloten van ervaring door aanraking. Dit dunne vlies staat uitwisseling toe, is poreus maar biedt ook weerstand als een actieve grens. In dit grensgebied woedt een strijd en ik voel dat er iets op knappen staat.

Metten

Mijn lichaam is altijd in interactie met de ruimte, ik bepaal hoe ik mijn lichaam beweeg, de wereld als een tactiel veld aftast en met mijn zintuigen betekenis geef.

De Franse filosoof Maurice Merleau-Ponty heeft veel geschreven over het menselijk lichaam in relatie tot de ruimte, in zijn boek *Phénoménologie de la perception* uit 1945 heeft hij het over de 'georiënteerde ruimte'. Dit is wat hij erover zegt:

Ik veronderstel het lichaam als mogelijkheid tot beweging en de daarmee samenhangende georiënteerde ruimte; bovendien veronderstel ik in mij een behoefte aan beweging, die ik in mijn vrij gemaakt plan opneem. Mijn bewust en vrij leven begint nooit bij een nulpunt; ik vertrek vanuit zijn die ik reeds aantref: welnu, deze zin komt tot stand binnen de dialoog tussen lichaam en wereld.

Deze ruimte strekt zich dus rond mij uit maar maakt ook deel uit van mijn bewegende lijf. Via mijn zintuigen komt de wereld als een tastbare werkelijkheid in mijn systeem. Mijn universum breidt zich uit doordat ik beweeg, ik ben het middelpunt van mijn verschuivende ruimte. Ik ervaar het als stilstaan in de mist, als een geïsoleerde ruimte die mijn wereld tot overzichtelijke kleinheden terugbrengt. Lopend in de mist verschuift de ruimte zich in dezelfde afmetingen

vanaf mijn lichaam. De georiënteerde ruimte hangt nauw samen met de structuur van mijn lichaam, ofwel de bewegingsmogelijkheden daarvan. Als ik dit vertaal naar mijn textiele omhulsels dan kan ik die ook zien als een verlengstuk van mijzelf. Mijn interpretatie van Merleau-Ponty's gedachtegoed is dat ik met een verlengstuk mij op een andere manier tot de ruimte kan verhouden: een bril waarmee ik de wereld scherper zie, mijn Speedo badmuts waarmee ik als een gladde aal door het water glijd, houten klompen waarin ik zonder pijn een hamer op mijn tenen kan laten vallen. Maar niet altijd is een verlengstuk een vehikel, het kan ook een obstakel vormen, een beknelling of beperking.

Koordddansen

De bewegingen die ik met mijn lichaam maak hebben bewust of onbewust een doel: mijn geest wil iets of juist niet en mijn lichaam geeft er gehoor aan. Gedreven door behoeftes en verplichtingen beweeg ik mij als een koorddanser tussen locaties waar iets is gebeurd, iets aan het gebeuren is of iets staat te gebeuren.

Ik ben mij extreem bewust van mijn lichaam maar soms negeer ik de signalen om overeind te blijven staan in een omgeving waar veel van me gevraagd wordt. Het overgrote deel van de tijd lijkt het mij beter mijn lichaam te negeren. Vermoeidheid die me kan vloeren wordt simpelweg te niet gedaan met een pepmiddel of -talk, kou en regen laat ik van mij afglijden met dikke lagen textiel, en honger bestaat niet, ik heb alleen maar trek. Ik probeer mijzelf te verharderen, van mijn huid mijn schild te maken. Ik heb besloten: ik moet door, ik heb haast, in de hoogste versnelling omdat mijn fysieke tijd een einde heeft. Als een generaal over mijn materiële werkelijkheid commandeer en dirigeer ik mijn zwakheden en tekortkomingen tot bedaren. Snel beweeg ik door de ruimte, niet langer loop maar zweef ik naar wat mij naar de overtreffende trap van vergelijking moet brengen.

Hoewel ik mijn lichaam en haar bewegingen zelf regisseeer ervaar ik dit geregeld niet zo. Ik denk dat ik een vrij en bewust levend organisme ben, dat ik mijn leven en alles wat daarmee te maken heeft zelf kan vormgeven, het is niet alleen mijn keuze maar ook mijn eigen verantwoordelijkheid. En juist hierdoor neemt mijn zin om mijn eigen idealen na te streven en hiernaar te handelen toe. Ik voel mij meer ingeperkt omdat ik geconfronteerd wordt met een groter bewegingsplan dat van buiten op mij wordt gedrukt. Met een groter bewegingsplan bedoel ik de standaardmatenverdeling, kleurcoderingsystemen of al wat geautomatiseerd is en het doen en laten van individuen traceert, invult en uitstippelt. Al lijkt het of ik zelf de keuze maak,

BASIC

H&M

EUR L
US L
CA G
CN 175/104A
MX G

Made in
Bangladesh

9.95

€

GRÖSSE/MAAT/VELIKOST

EUR XS S M L

028743 7 3004 09 9

1676/R/1

DE/X2 0114957 001

H&M

mijn vertrekpunt om de wereld in te gaan ligt in dit raster.

Mijn behoefte om mij uit dit bewegingsplan los te breken groeit, ik voel mijn armen schuren in te kleine armsgaten. Ik wil de baas zijn, maar tegelijkertijd vertellen de gevoelens van inperking mij juist hoe ver ik van mijn ideaal verwijderd ben. Waar ligt die beperking precies en waarom ervaar ik dit als zodanig?

Invoegen

Mijn jurken en truien vormen niet alleen een verlengstuk voor mijn lichaam maar zijn ook in dialoog met de wereld. Door het dragen van een kledingstuk plaats ik mijzelf in een culturele context, ik word mij bewust van het grotere geheel waar dit kledingstuk deel van uitmaakt. De mutsen en maillots worden gefabriceerd in grote oplagen, naar veel verschillende locaties op de aardbol vervoerd en verkocht. Het effect van grote confectieketens die met hun modevoor-schriften wereldwijd het straatbeeld bekleden is dat mijn lichaam zich niet serieus genomen voelt. Als gehypnotiseerd word ik naar de grote winkelketens toegezogen, om mijzelf te trans-formeren met een laag nieuwe stofjes. Daar aangekomen dwaal ik vervreemd rond met in mijn achterhoofd de gedachte dat deze zelfbedachte, bevrijdende identiteitsverfrissing mij uitein-delijk weer bij hetzelfde punt doet eindigen: het besef dat het niet echt past en het niet voor mij bedoeld lijkt. Misschien past het mij wel maar ik voel mij niet passend of is dit misschien ook een kwestie van niet willen? Hoe kan het ook anders, want waar deze kleding misschien een uitdrukking is van mijn individualiteit wordt deze wel voor de massa gemaakt en hiermee lijkt de individualiteit in de verdrukking te komen. Het H&M-jurkje lijkt de waardering voor mijn eigen wezen te willen verdringen, waardoor ik niet meer wil passen in mezelf.

Het voordeel van massaproductie is dat de prijzen dalen en de keuzemogelijkheden toene-men voor een grotere groep mensen. Deze wijze van handelen kan gezien worden vanuit een economisch vrijheidsideaal. Naar mijn idee hebben we met dit ideaal een nieuw soort uniform gecreëerd, de zakken gevuld met efficiëntie en inmiddels uitgeput geraakt van het alsmaar overtreffen van onszelf. Een uniform zoals die letterlijk bij de grote confectie-multinationals in de rekken hangt bedekt het lichaam van miljoenen burgers wereldwijd. Accepteren we door het te dragen een onderwerping aan een hogere macht? De H&M heeft de onderwerping van mijn lichaam nodig om zichzelf in stand te houden.

De frustratie groeit bij het besef dat mijn lichaam en geest onderworpen lijken aan een hogere

macht. Eigenlijk is het meer een geestelijke beknelling; het keurslijf van de algemene deler. Voor niemand passend, maar voor iedereen geschikt.

Ik voel een behoefte heb om mij vrijer te bewegen en de 'strijd' aan te gaan met de naden, draden, ritsen en kragen die mij beklemmen. De confectiematen herinneren mij eraan dat ik niet de enige ben. Met de drang om onszelf te zien als acceptabel in proportie wurmen wij onszelf in maatje 36 terwijl maat 40 beter zou flatteren. De one-size-fits-all's zijn een uitkomst voor diegenen die veel voor weinig willen produceren en een zo breed mogelijke publiek willen aanspreken. Even verschijnt het beeld op mijn netvlies van kolossale kledingketens die als imperialisten van moderne tijden met hun overzeese expansiedriften een tsunami in de winstcijfers aanbrengen. Schepen gevuld met kilometers verknijpte stof overspoelen ons met coderingssystemen in allerlei kleuren en maten.

Opdelen

Waar al die kilometers stof worden geradeerd, verknijpt en als patroondelen weer aan elkaar genaaid, ontstaat tegelijkertijd een opgedeeld lichaam. De patroondelen fragmenteren het lichaam in kleine stukjes. Mijn benen die in een broek moeten passen en waarvan het weefsel strak tegen de huid mijn kniebuigingen blokkeert. Mijn hals in een verharde boord die mijn nek lijkt te ondersteunen. Om mijn polsen het einde van mijn mouwen die me er aan herinneren dat hier een ander lichaamsdeel begint. Mijn handen, beschermend tegen kou maar weggestopt in handschoenen afgesloten van mijn tastzin.

De kledingstukken passen precies op de afzonderlijke lichaamsdelen. Je zou kunnen zeggen dat het bijna 'te goed' past. Ik trek kleren aan in de morgen om ze de rest van de dag te negeren, bijna vergetend dat mijn lijf uit een geheel bestond.

Cultureel Antropologe Janet Adrewes beschrijft in haar boek *Bodywork: Dress as a Cultural Tool* uit 2004 de restricties die maatkleding kan hebben op de lichaamsbeweging:

Tailored clothes constrict the body and interfere with the body's muscular structures to such an extent that they have to be seen as relating to the body in a quite different way than flat-cut clothes or wrapped cloth. They control and take over the body, and they demand a 'standard body', which is only allowed a small margin of deviance in its volume and in its measurements.

Verruimen

Dit citaat van Andrewes doet mij denken aan het op maat gemaakte maanpak van de ruimtevaarder. In het maanpak verkent hij het universum, verruimt hij zijn territorium als mens en als mensheid. Hij kan dansen op de maan, maar opgesloten in dit op maat gemaakte maanpak voelt hij de bewegingsvrijheid niet meer. Dit blijkt als ik naar de documentaire *Space Dive* van de BBC kijk. De parachutespringer Felix Baumgartner wordt klaargestoomd voor een recordbrekende sprong van 39 kilometer hoogte. Net voor de dampkring zal hij uit een capsule springen om zich te onderwerpen aan een eindeloze val door zwaartekracht. De vernauwingen van het pak drukken op zijn huid waardoor hij de wind niet om zijn lichaam zal voelen. Het beschermt hem en ingekapseld in deze capsule reist hij ver maar tegelijkertijd zorgt de isolatie ervoor dat hij zijn nieuwe omgeving niet werkelijk zal ervaren. Ik vraag me af wat hij met de snelheid van zijn sprong, nog sneller dan het geluid, zintuigelijk zal ervaren. Met een heroïsch deuntje op de achtergrond zie ik hem uit zijn ei springen. Zo vrij dat het universum zijn georiënteerde ruimte wordt, tegelijkertijd zo geïsoleerd omdat hij de ruimte niet met zijn zintuigen kan ervaren waardoor de wereld als een film aan hem voorbij trekt.

Afwachten

Hoe verschillend is dit ruimtepak van een dwangbuis? De dwangbuis als een huis, waarbij de ruimtevaarder de inkapseling nodig heeft om de wereld te verkennen. In de psychiatrie werd de dwangbuis gebruikt om opstandige patiënten in te perken en hen te beschermen tegen zichzelf en de omgeving. De dwangbuis is een soort jas met extreem lange mouwen die op de rug samengebonden worden. Er bestonden ook andere 'fixatiemethoden' om patiënten te beperken in hun bewegingsvrijheid: separatie, gebruik van zeer zware slaapmiddelen of opiaten, spanzeil (een strak gespannen zeil over het bed van de patiënt waar alleen het hoofd uit komt) en wikkeling waarbij het lichaam in droge of natte doeken werd gewikkeld met daaromheen een hoes met touwtjes op de rug. Tegenwoordig wordt de dwangbuis in Nederland niet meer gebruikt. Ingezwachteld, bedwelmd en afgezonderd wacht de ontspoorde op rustiger vaarwateren. En voor diegenen die een gevaarlijke losbarsting voor willen zijn biedt de site van M.C. Heetkamp een breed assortiment aan onrustkleding, van hansop en armkokers tot scheurdekens en onrustvesten. De dwangbuis is een opgelegde beperking waarbij de vrije wil van diegene die het krijgt opgelegd geen rol speelt. Maar bij toevoeging van de vrije wil blijkt dat mensen er soms zelfs vrijwillig voor kiezen om zich in te perken of de controle uit handen te geven.

Overdragen

Tijdens het Springdance festival van 2012 zag ik de dansvoorstelling *SYLPHIDES* van Cecilia Bengolea en François Chaignaud, waar drie lichamen verpakt in zwart latex langzaam transformeren tot een klassiek beeldhouwwerk. Onder het verstikkende materiaal zochten longen, botten en spieren onbedwingbaar naar bewegingsvrijheid. Aan het begin van de voorstelling lagen drie grote 'ballonnen' op het podium die door een 'illusionist' leeggezogen werden met een vacuümzuiger, langzaam tekende zich drie lichaamscontouren in de zakken af. De dansers ademden door een rietje, het ademen was dan ook de eerste beweging die maakt dat de lichamen zich onderscheiden van sculpturen. Het was indrukwekkend en vooral enorm beklemmend om naar de dansers te kijken. De zintuigen van de dansers waren afgesloten, volledig overgeleverd aan de wil van personen buiten. Door naar hen te kijken kreeg ik claustrofobie. De latex zakken waar zij zich in bewogen komen uit de SM-wereld, waar bondage een methode is om het machtsspel te spelen. In het 'spel' belandt de onderdanige in een emotionele achtbaan die de fases doorloopt van overgave naar een heftig verzet en tenslotte extase. Waarom zouden mensen vrijwillig hun bewegingen willen inperken? Ik denk dat door de controle uit handen te geven ik misschien wel meer vrijheid zou voelen. Uiteraard is het bij SM een vrije keuze om de controle op te geven dus in die zin speelt de ondergeschikte nog steeds een sturende rol, want hij of zij bepaalt de restricties of regels.

De wisselwerking tussen macht, controle, vrijheid en beperking is een ambigu terrein: het fysieke lijf met al zijn handelingen en de geestelijke toestand die het in een greep houdt. Dit domein vormt een interessant maar ook verwarrend onderzoeksveld voor mij. Om een antwoord te vinden op de vraag hoe ik mij kan bevrijden uit mijn drukkende kleding en beknellende gedachten lopen deze thema's dan ook in elkaar over en ontstaat er een wankele beweging tussen 'aanval is de beste verdediging' en acceptatie en overgave. Mijn lichaam is mijn grensgebied waar de strijd plaatsvindt dicht op de huid maar ook het breekpunt aan het oppervlak verschijnt. In een choreografie van werkwoorden.

Breken

We kleden ons lichaam om onszelf te beschermen tegen regen of felle zon, om ons te onderscheiden van de rest of juist erbij te horen, om uiting te geven aan onze oriëntatie in de ruimte, waar we zijn en wat we willen. Deze effecten hebben we in het vizier maar tegelijkertijd hebben deze keuzes ook gevolgen voor de bewegelijkheid van het lichaam.

Als ik naar het verleden kijk zie ik dat we, met af en toe een adempauze, eigenlijk al heel lang ingesnoerd zitten. Er zijn allerlei ideologieën en initiatieven gevormd die op een geestelijke en fysieke manier de mens willen bevrijden uit een lichamelijke inperking of juist de autonomie ervan ondersteunen. Om deze pauzes om te zetten in een permanent zuurstofparadijs zouden we dus kunnen leren van het verleden.

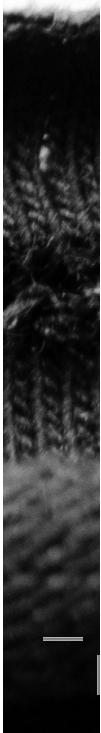
Scheuren

Het is een kwestie van tijd voordat het ondergaan van onderdrukking op verzet stuit. Wanneer bereik ik het punt dat al het aan- en inpassen weerstand biedt?

We've become blind from so much seeing. Time to press up against things, squeeze around, crawl over – not so much out of a childish naivety to return to the playground, but more to acknowledge that the world begins to exist at the limits of our skin and what goes on at that interface between the physical self and external conditions doesn't detach us like the detached glance.

De quote uit het boek *Move, Choreographing you* uit 2011 van de kunstenaar Robert Morris spoort mij aan om in actie te komen. Genoeg geconstateerd en gezien, het is tijd om de naden open te scheuren.

In deze actie ligt tevens het breekpunt verscholen, de conversatie tussen mij en mijn kleding met een beweging als gevolg: afbreken, oprekken, inkrimpen, terugtrekken, plooiën, insluiten, afschuren, doordrukken, verkreukelen, verkleinen, verzwaren, verpulveren. Het gebied waar de interactie aan het oppervlak verschijnt is het grensgebied. Hier barst iets. Hier wiebelen tenen zich een weg door de strak gespannen stof van mijn maillot tot er een doorschijnend oppervlak van elastiek overblijft. Maar ik doe ook bewust aan eliminatie door kriebelende labels met wasvoorschriften tot de naad af te knippen.

Strijden

In de wereld van de dans wordt veelvuldig losgebroken en geïnteracteed met objecten, elementen en andere lichamen in een ruimte. In moderne dans schemert de huidige maatschappelijke gemoedstoestand door en de fysieke energie van de dansers maakt inzichtelijk hoe dit lichaam zich hiernaar verhoudt.

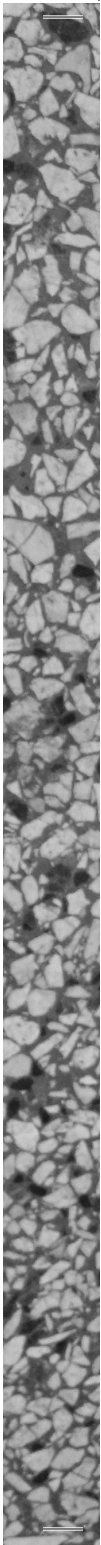
De in 2009 overleden Duitse choreografe Pina Bausch creëerde haar eigen bewegingstaal, Kaputte Bewegungen. De dansers zelf vormen met improvisatie op hun intiemste fantasieën en ervaringen de dans. Er wordt gesproken, gezongen, gelachen, gehuild, gecopuleerd, gespeeld, gevochten, gekropen, gehuppeld en geflirt. Blote voeten, losse haren en wijde jurken converseren met de aardse decormaterialen op het ritme van de dansende vrijheidszoekers. Deze lichamelijkheid is ook kenmerkend voor de van oorsprong Hongaarse choreografe Krisztina de Châtel. In het werk van De Châtel gaat het kwetsbare lichaam de confrontatie aan met de oerkracht van de natuur of er woedt een strijd in het lichaam zelf: drift en controle strijden om de macht.

Ik zie slappe, kruipende, kronkelende, vechtende en verdwaalde dansers die de strijd aangaan met elkaar of met de materie. Een inspiratie voor mij in het meegaan, tegengaan of overgeven in de confrontatie. Mijn strijd verloopt weliswaar minder uitbundig, maar ik herken mijzelf in deze worstelende lichamen. Deze fysieke strijd is tegelijkertijd een innerlijke strijd, tussen vrijheid van het individu en de geborgenheid van het collectief, tussen zelfbeheersing of het proberen met alle wilskracht te krijgen wat je wilt.

Vallen en opstaan

Het los willen breken is ook terug te vinden in het werk van performance kunstenaar Marina Abramović. In de performance *Freeing the body* uit 1976 danst zij zes uur achter elkaar op het ritme van een Afrikaanse trommel. Met een sjaal om haar hoofd zie je haar lijf krachtig heen en weer schokken tot de vermoeidheid intreedt en ze uiteindelijk op de grond valt waar ze in een paar laatste stuiptrekkingen de performance volbrengt. Voor haar was dit waarschijnlijk een manier om een gemoedstoestand te bereiken waarin pijn, angst of andere fysieke beperkingen geen rol meer spelen. Het publiek wordt door zijn aanwezigheid deel van de performance. Zo wordt haar worsteling een gedeeld ongemak.

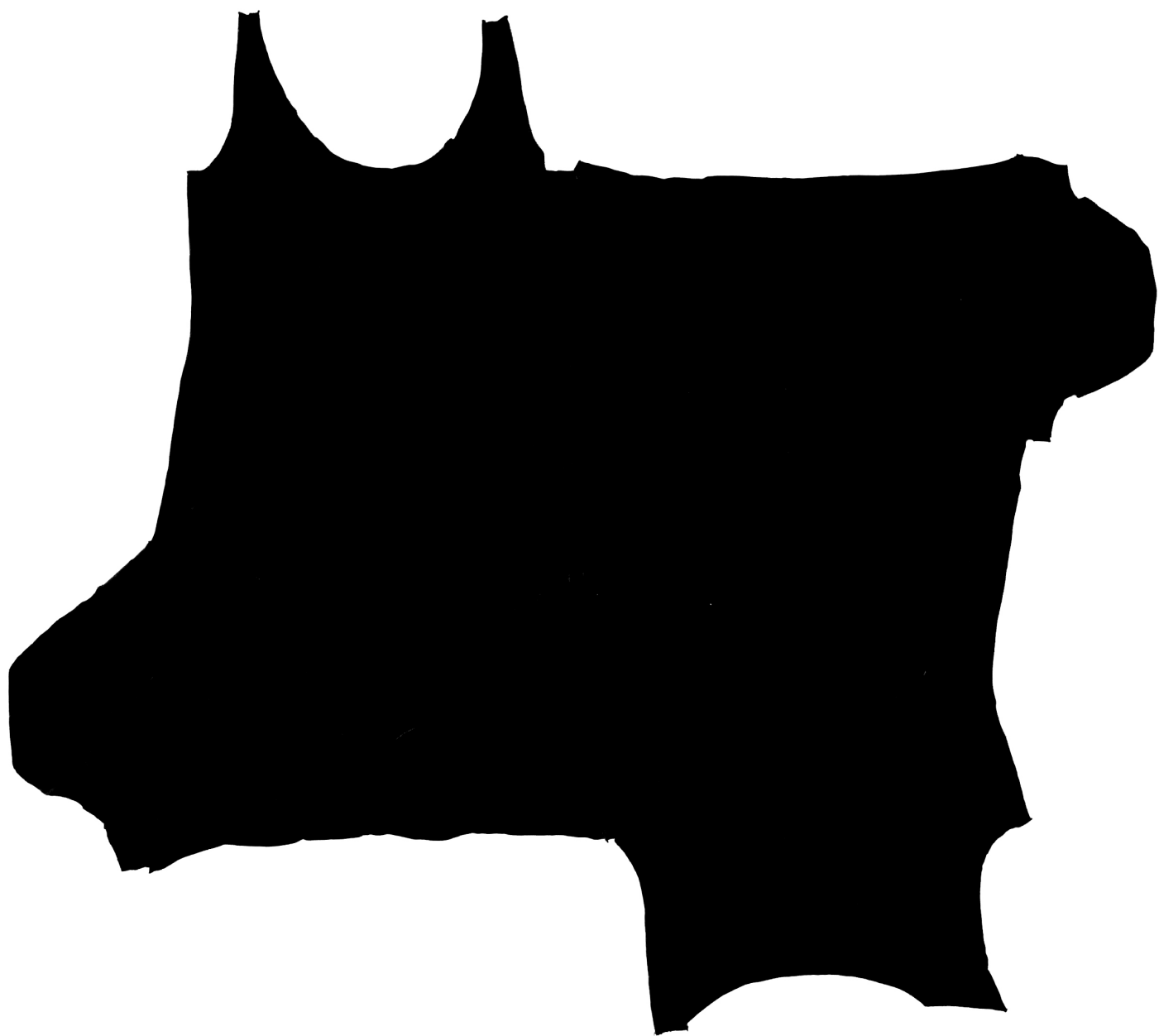
Extase wordt in het boeddhisme als de hoogste staat van zijn gezien die een mens in het leven kan bereiken. Dit nirwana, dat ook wel uitgeblust of onbeweeglijk betekent, deze uitgedoofde toestand verwijst naar een einde van begeerte, aversie en verwarring. Het boeddhisme stelt dat door het ontdoen van het verlangen het lijden wordt opgeheven. Is dit dan misschien de ontknoping? Jezelf ontdoen van het willen losbreken, uitbreken en afbreken en de realiteit aanvaarden zoals die zich aandient. Rust vinden door de onderdompeling in de stilte van zen, het lot accepteren en omarmen.

Transformeren

Het loskomen van het lichaam is een manier om de geest te bevrijden maar dat is nu juist wat ons typeert als levende organismes. Onze materialiteit is wat het leven scheidt van de dood. We kunnen er ook voor kiezen om onze zintuigen aan te scherpen en met opperste concentratie in slow motion de wereld af te tasten. In het werk *Unicorn* van kunstenaar Rebecca Horn uit 1971 draagt een jonge vrouw een hoorn op haar hoofd die een betrokken inspanning vereist en haar bewegingen beïnvloedt. Hieronder een tekst van Rebecca Horn over deze performance:

In de zinderende hitte komt uit het zacht wuivende veld iets puntigs op je af... Ik zag haar voor het eerst op straat, ze passeerde me (ik gaf me net over aan m'n eigen dagdromen over de eenhoorn), - met een merkwaardig loopritme door de ene pas voor de volgende te plaatsen.... Het was als een terugwerkende echo-shock van mijn eigen verbeelding. Haar manier van bewegen, een natuurlijke lenigheid (precies te weten hoe men uitsluitend de benen beweegt), de rest van haar lichaam als bevroren, van het hoofd tot aan de heupen en weer terug. We drinken koffie, praten over politiek en ik overweeg krampachtig, hoe ik haar al mijn overwegingen overtuigend kan uitleggen. (Ze is 21, wil gaan trouwen en geeft haar geld uit aan een slaapkamerameublement). En de complicaties en verduidelijkingen, dat ik een zeer speciaal instrument voor haar wil maken, een soort staaf voor op haar hoofd en dat deze staaf ook nog van hout gemaakt is om haar bewegingen tijdens het lopen te versterken. De daarop volgende weken zijn we bezig met het ontdekken en vastleggen van de juiste verhoudingen, gewicht en hoogte van het object en het uitvoeren van loop- en evenwichtsoefeningen. De performance begint vroeg in de morgen, alles om ons heen is in een vochtige nevel gedompeld: de zon, stralender dan ooit toeschouwers kunnen zijn, laat dit fenomeen ontstaan. Haar bewustzijn lijkt onder stroom te staan tot het uiterste gespannen: niets kan haar van de wandeling in trance weerhouden, zich steeds met iedere boom en iedere wolk te vereenzelvigen. En de tarwe beroert zacht haar heupen, maar niet haar naakte schouders.

Door een verlengstuk aan het lichaam toe te voegen bereikt ze een tranceachtige staat. Door identificatie met het object ontstaat een dialoog tussen de lichamelijke bewegingen en het in balans houden van de hoorn. Ik vraag me af of dit ook zou kunnen met een kledingstuk.

Door de identificatie met een kledingstuk word ik mij compleet bewust van mijn lichamelijke bewegingen en zintuigen. Aan de ene kant is het natuurlijk heel handig als ons lichaam geen obstakel vormt in onze haast, maar misschien verliezen we in al deze doelgerichtheid wel de betrokkenheid met ons lichaam. Met zware schoenen, afzaksokken of een kriebeltrui word ik voortdurend geconfronteerd met mijn lichamelijkeheid.

Een soortgelijke betrokkenheid met het lichaam vinden we terug in de beschrijvingen van Andrewes over het dragen van de boubou en de sari.

The sari wearer sees herself as engaged in a constant battle to make her 'second skin', that six yard piece of rectangular cloth, move, drape, sit, fold, pleat and swirl in a manner obedient to her will. This requires a constant, though unconscious, responsiveness to the way the sari moves with every gesture she makes. The sari forces a continued engagement, a conversation, between a woman and her garment.

De zwaarte van de stof stuurt de lichaamsbeweging en hoewel dit ook gezien kan worden als een beperking in de beweging blijkt uit het bovenstaande stuk dat er juist een conversatie met de stof en de betrokkenheid met het lichaam wordt vergroot. En dat ook door de gedrapeerde stof de betrokkenheid wordt vergroot. Het materiaal en het continu aanpassen, herschikken en vormen van de stof maken dat de draagster zich bewust is van het lichaam en de bewegingen, met als gevolg een scherper bewustzijn van het hier en nu.

Draperen

Bij draperen wordt het volume van de stof met behulp van banden over het bovenlichaam gekruist om de drager niet te beperken in de bewegingsvrijheid. Deze drapeertechniek kan worden geïnterpreteerd vanuit een vrijheidsideaal, waarbij het weefproduct als originele stof wordt behouden, er worden geen patronen uitgeknipt.

Ongeveer 600 tot 100 voor Christus werden mouleer- en drapeertechnieken gebruikt om het lichaam mee te kleden. Voor deze technieken werden rechthoekige stoffen van verschillende afmetingen gebruikt. Mouleren is een gemengde techniek van couperen en draperen. Het ontwerp en patroon komen werkende wijs tot stand. De mouleertechniek respecteert de mens door nergens dwang te tonen en de bewegingsvrijheid niet te beperken. Bij mouleren is het nodig nauwkeurig naar de vorm van het lichaam te kijken omdat het direct op het lijf wordt gepast. Het lichaam is de unieke mal voor de vorming van het ontwerp, als beeldhouwen met stof. Voor de koningin van de sculpturale mode Madame Grès (1903-1993) was werken met textiel hetzelfde als werken met steen. Ze kon niet naaien en leerde zichzelf daarom een tech-

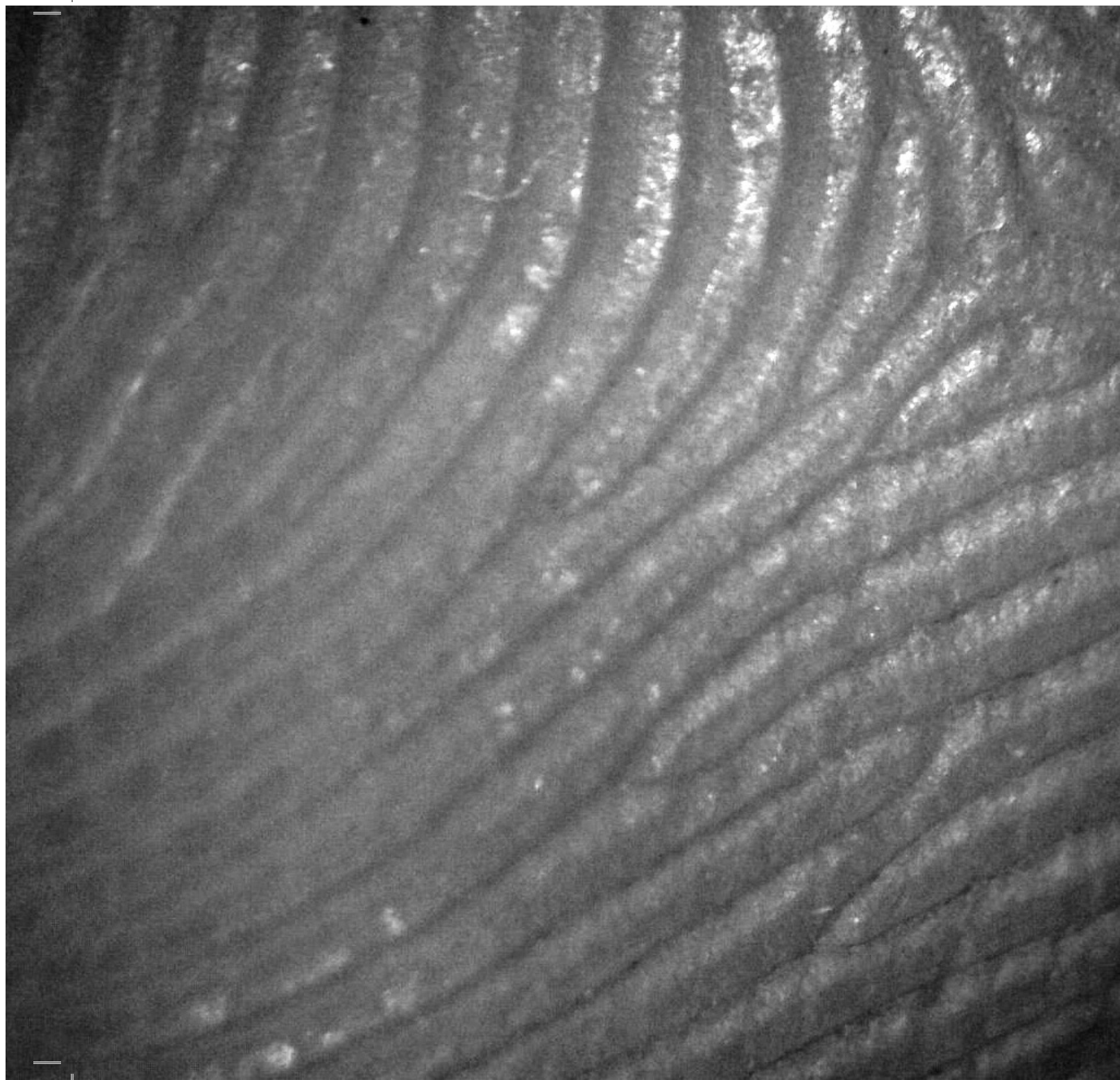

niek aan waarbij zo min mogelijk naden ontstonden. Met een geconcentreerd kijken naar het lichaam, plooiden en vormden ze de stof direct op het lijf.

Ieder materiaal draagt kwaliteiten in zich. Flexibel rekbaar elastaan is geschikt om in te gymnastieken, stug en dik denim om noeste arbeid in te verrichten. Zo kunnen er allerlei mogelijkheden tevoorschijn komen die de kwaliteit van de stof ondersteunen. Wat zou er gebeuren als ik mijn lichaam in klei zou wikkelen? In tegenstelling tot stof kun je een lichaam niet mouleren in de gewenste vorm, het is de mal voor de materie. Hoe zou het zijn als iets echt voor mijn lichaam gemaakt zou zijn, zo gewend als ik ben om mij aan te passen aan de vormen die ik iedere dag aantrek. Gemaakt voor velen of juist voor een ander lijf, waarin dat van mij zich een weg probeert te banen.

Verlossen

Het korset creëerde de ultieme ademnood en nadat vele vrouwen zich hadden ingesnoerd en daarmee de groei van hun ribben hadden gemanipuleerd en in letterlijke stilstand waren blijven haperen, werd het tijd om in actie te komen. Een actie veronderstelt beweging en van emancipatie naar transformatie kwam de reformbeweging omstreeks 1900 met het verlossende antwoord. Deze voor de nieuwe vrije mens ontworpen reformkleding moest het dwingende ritme van veranderingen achter zich laten en pleiten voor een rustiger, evenwichtiger en zo mogelijk tijdlozer modebeeld. De drager van deze ideologie, *Vereeniging voor Verbetering van Vrouwenkleding*, probeerde vrouwen door middel van alternatieve kledingvoorschriften te overtuigen van een nieuwe stijl van kleden zonder beknelling. Tegenhangers waren van mening dat het hobbezakken waren en om de reformkleding te verfraaien werden er elegante motieven op geborduurd. Ook het ondergoed moest niet knellen en om de nieuwe manier van comfortabel kleden te ondersteunen werd dit gemaakt van tricot. In 1880 bracht een Duitse dokter genaamd Gustav Jäger wollen ondergoed aan de man met de filosofie dat alleen kleren die van dierlijke materialen waren gemaakt positief werkten op de geestelijke en lichamelijke conditie van de mens. Deze reformkleding was een antwoord op een onderdrukking die zowel in geestelijke als fysieke vorm uitdrukking vond. Ook ontwerpster Coco Chanel was een voorstander van het vrijer bewegen voor de vrouw, zij wenste haar niet langer in te snoeren en te beperken en ontwierp comfortabele pasvormen. Zij hielp de dames in een broek en bracht hen daarmee een actiever en geëmancipeerder leven.

Ontbloten

Als we dan toch op zoek zijn naar de ultieme vrijheid van bewegen, waarom gooien we dan niet alle kleren van ons lijf? Het ligt even voor de hand als dat het absurd is. Maar in de zoektocht naar een vrije manier van bewegen van het lichaam en de geest kwam ik terecht bij het naturisme dat vooral in de jaren '30 grote aanhang ondervond. Het naturisme biedt niet alleen een acceptatie voor gemeenschappelijke naaktheid maar heeft ook als doel zelfrespect, respect voor de medemens en eerbied voor natuur en milieu te bevorderen.

De naturalisten waren van mening dat wij als samenleving het contact met de natuur waren kwijt geraakt. Dat we vervreemd geraakt waren van onze leefomgeving, sociale omgangsvormen en ook van het naakte lichaam. Naar mijn idee veranderen alleen via het blote vel sociale hiërarchieën en standen in een onbeschreven blad. Een universeel uniform, gelijk in blote lijf. Helaas ben ik belast met een flinke dosis schaamte. Liever verhul ik mijn minder fraaie delen en boetseer ik mijn lichaam in acceptabele contouren. Ik beschrijf mijn 'onbeschreven blad' en accentueer mijn individualiteit met hippe kleuren, drukke motieven en interessante textiele structuren.

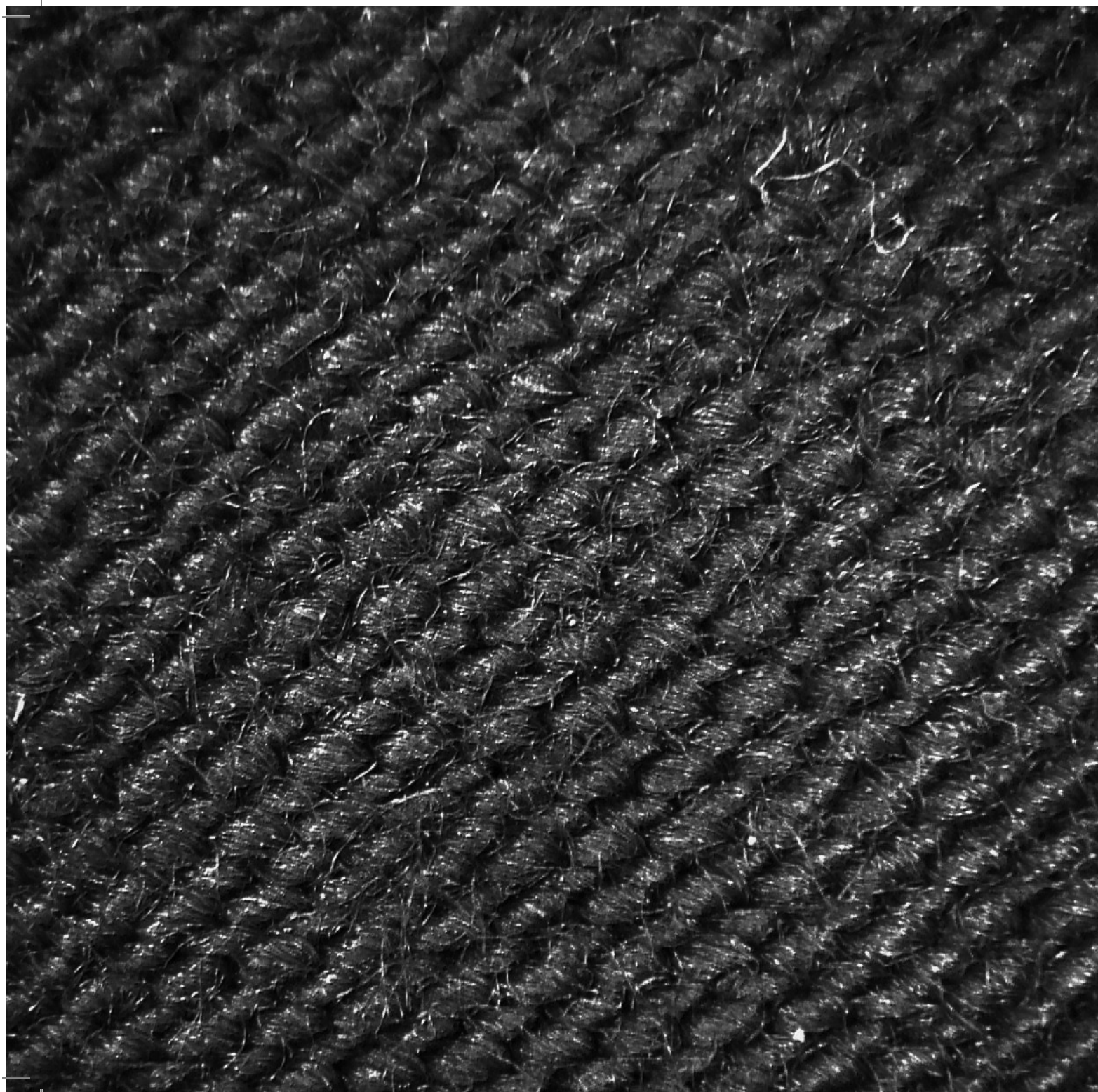
Maar naakt zal ik mij niet langer belemmerd voelen door mijn kleding en mijn huid niet langer hoeven te beknellen met riemen en elastiek. Ik zou geen gaten meer hoeven te dichten en naden hoeven te repareren. Toch wint deze verlossende naaktheid het niet van mijn schaamte, ik zou mijzelf klein maken en achter ieder willekeurige object verstoppen wat in mijn nabije ruimte staat, een kastdeur, een goede buur, mijn eigen handen. Wel zouden in mijn naaktheid mijn zintuigen alles tot in detail kunnen ervaren en ieder lichaamsdeel zou zich zonder belemmering in allerlei vormen kunnen aannemen. Even zie ik mijzelf, naakt, onderuitgezakt zappend voor de tv, een minder fraai beeld. Helemaal als ik na het drukken op de rode knop mijn reflectie zie op het zwarte scherm.

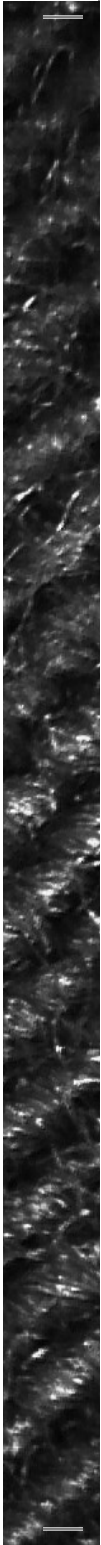
Dan liever het licht uit en op de tast verder.

Tasten

Op de tast door het donker, waar mijn vingertoppen de wereld ontmoeten en verkennen. Nadat ik de strijd om los te breken achter me heb gelaten hoop ik in deze beperking ook het contact met mijn zintuigen terug te vinden door juist mijn beknelde lot te accepteren.

Onderduiken op een vierkante meter om met deze verkleining van de ruimte met precieze bewegingen af te tasten waar ik eigenlijk terecht ben gekomen. Op deze vierkante meter begint

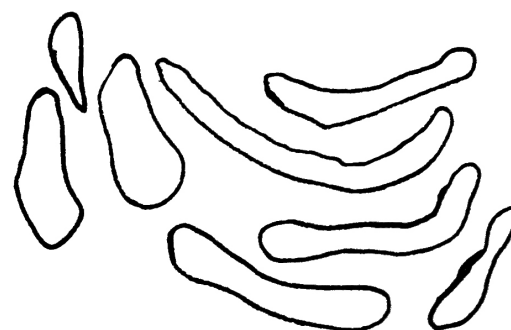
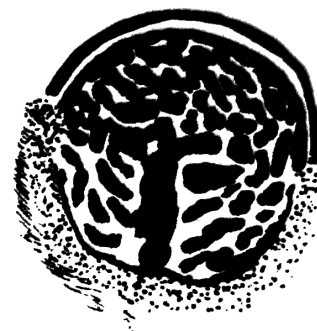

het met mijn aanraking, een lichte tinteling in mijn vingers, het fijn-motorische wordt wakker gemaakt voor een activiteit. De tastreceptoren in mijn vingertoppen worden geactiveerd en ontwikkeld door herhaling. Eelt verschijnt als huid van volharding, een teken van het werkelijk tastbare leven. Het gebruiken van de tastzin om zo zonder aarzeling te kunnen onderzoeken en te handelen.

De verharde huidlaag stompt de tast niet af maar zorgt juist voor een beschermlaag en maakt de tast op die plek juist extra gevoelig voor sensatie voor de stof, de tastzin en ons bewegings-apparaat.

Ik onderzoek hoe een naad opengescheurd kan worden zonder de draad te breken, hoe ik meer bewegingsvrijheid kan vinden in het plooien van de stof en het uitrafelen van de scherpe kantjes. En ik ervaar hoe de zwaarte van mijn wollen vest mij naar beneden trekt, een leerproces voor mijn lichaam.

Wisselen

Voorgaande overpeinzingen hebben mijn geest en lichaam nader bij elkaar gebracht. Waar de geest eerst al ver vooruit zweefde en het lichaam er als een wormvormig aanhangsel achteraan sukkelde, blijken ze elkaar toch meer nodig te hebben dan gedacht.

Hier volgt een conversatie.

Lichaam: “Geest je wilt te veel, soms kan ik het gewoon niet meer bijbenen.”

Lichaam ontknoopt het bovenste knoopje van de blouse dat al enige tijd voor ademnood zorgde.

Geest: “Ik weet het, ik wil veel. Maar soms weet ik het ook niet. Ik ben moe van het verzet en het uitstippelen van de strategie.”

Lichaam: “Ik word ook moe van jouw strijd. Stop met denken en laat mij de choreografie doen. Geef je over en ervaar de stilstand, het haperen, de zwaartekracht, het vallen en het opstaan. Hoe ingekapseld strak ik ook mag zijn... ik blijf doorademen, hoog in de borst, met behulp van een rietje als het nodig mocht zijn. Want Geest, jij zorgt voor ruis en uitglijders op de snelweg.”

Geest peinst.

Lichaam balt een geruststellende vuist.

Geest komt tot rust en Lichaam geeft zichzelf een gemoedelijke aai over de bol.

Geest: “Ja, ik heb je nodig Lichaam. En je bent eigenlijk veel te enerverend om te willen negeren. Onder die textiele omhulsels ben je handiger en gelaagder dan ik dacht. Je voelt het aan en tast alle hoeken van de werkelijkheid af.”

Adem uit.

Buigen

Vele inspiratoren hebben inspirerende dingen geschreven over het lichaam, macht, controle, de jurk, het mouleren, de dans, weerstand en overgave. Mijn toevoeging hierop is vanuit persoonlijk perspectief. Het zou hooghartig zijn te denken dat ik iets aan dit intellectuele discours zou kunnen toevoegen op abstract niveau. Mijn bijdrage rust in de persoonlijke belevenis waarin mijn lichaam ingewisseld kan worden voor ieder ander.

Andrewes, J. (2004). Bodywork, Dress as a Cultural Tool : *Dress and Demeanor in the South of Senegal*. Leiden: Brill Academic Publishers.

Bolhuis, P. & Meereboer, T. (1995). De Vrije Productie *macht en vrijheid bij Arendt en Foucault*. Doctoraalscriptie Faculteit der wijsbegeerte, Vakgroep Geschiedenis van de Filosofie. Rijksuniversiteit Groningen.

Derkinderen P. & Meijer S. Overige (2009). Praktijkboek Gestalt. Utrecht: Uitgeverij De Tijdstroom.

Duburg, A., Van der Tol, R. & Schacknat, K. (2008). Moulage, *kunst en vakmanschap in modevormgeving*. Zwolle: Uitgeverij W Books BV.

Feher, M. & Naddaff, R. (1989). Zone: Fragments for a History of the Human Body, Part 2: *Fragments for a History of the Human Body Vol 4*. Cambridge (VS): The MIT Press.

Kwant, R.C. (1962). De fenomenologie van Merleau-Ponty. Utrecht: Aula-boeken.

Necrologie Pina Bausch, NRC Handelsblad webpagina: <http://vorige.nrc.nl/necrologieen/2009/article2290274.ece>

Rosentha, S. (2011). Move. Choreographing You: *Art and Dance Since the 1960s*. Cambridge (VS): The MIT Press.

Poorthuis, M.J.H.M., & Duyndam, J. (2003). Levinas. Serie Kopstukken. Rotterdam: Lemniscaat.

Schnitger, C. (2004). Hobbezakjes op de Dam. Ons Amsterdam, Themanummer: Kleding in Amsterdam. <http://www.onsamsterdam.nl/component/content/article/15-dossiers/786-hobbezakjes-op-de-dam>

Sennet, R. (2008). De Ambachtsman. Amsterdam: J.M. Meulenhoff.

Website van Krisztina de Châtel: www.kdechatel.com

Website van Kunstbus, artikel Rebecca Horn: <http://www.kunstbus.nl/kunst/rebecca+horn.html>

Website van Heetkamp, verkoop onrustkleding: www.heetkamp.nl

Website van de natuuristen: www.nfn.nl

Website over Freikorperkultur, artikel Walter, R. (18-10-2007). Freikörperkultur: *Links und nackt*: www.einestages.spiegel.de

